બીજા ધોરણની નોટ

તથા

गूजराती बीजी चोपडीना अर्थ.

નિતીની સમજુતી ભૂગોળ, મનોકૃત ગણિત
તથા જોડાક્ષરો વગેરે.

બનાવનાર.

ફકીરભાઈ ફસીદાસ,

સુરતની નામદાર સર જમશેદજી જીજીભાઈવાળી નંબર
૭ ની છોકરાની નિશાળના પહેલા મદદ માસ્તર
તેના છોકરા નગીનદાસ ફકીરભાઈ ફસી-
દાસની વતી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

દાદાભાઈ જગજીવનદાસ.

(સુધારો તથા વધારો કરેલી આવૃત્તિ ૨ જી.)

કીમત ૨ આના.

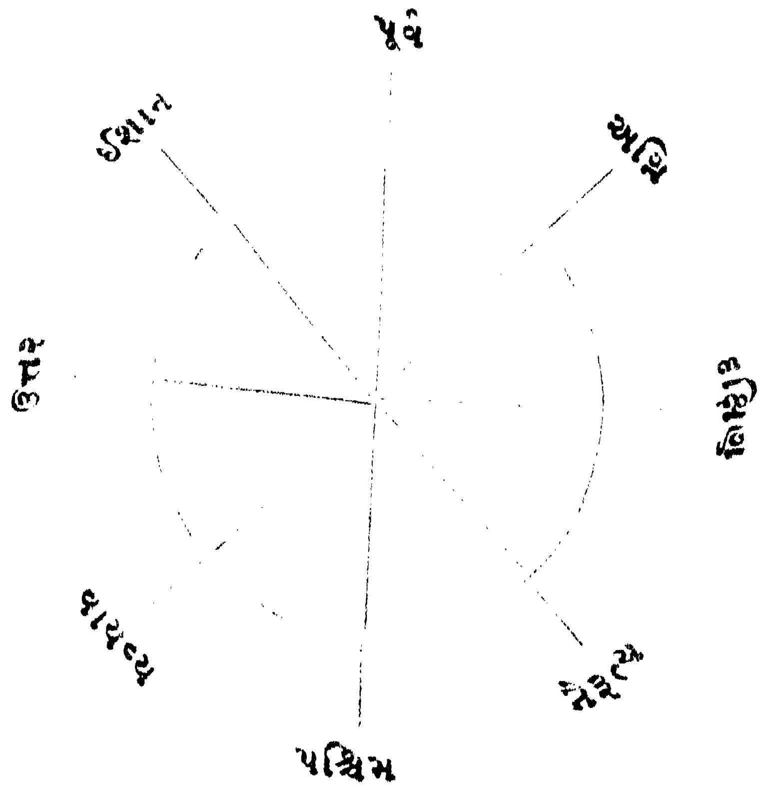
મુંબઈ, [illegible] પ્રેસ.

दिशाओ.

એક જગા બીજી જગાની કઈ તરફ છે, તે જાણવાને દિશાની ઘણી જરૂર છે, માટે તેનું જ્ઞાન પ્રથમથીજ બાળકોને પક્કું હોવું જોઇએ.

દિશાઓ ચાર છે—૧ પૂર્વ, ૨ પશ્ચિમ, ૩ દક્ષિણ, ૪ ઉત્તર.

કાળા પાટીઆપર એ દિશાઓનો નકશો શિક્ષક આવી રીતે કહાડવો.

જે દિશામાં સૂરજ ઊગેછે તેને પૂર્વ દિશા કહેછે.

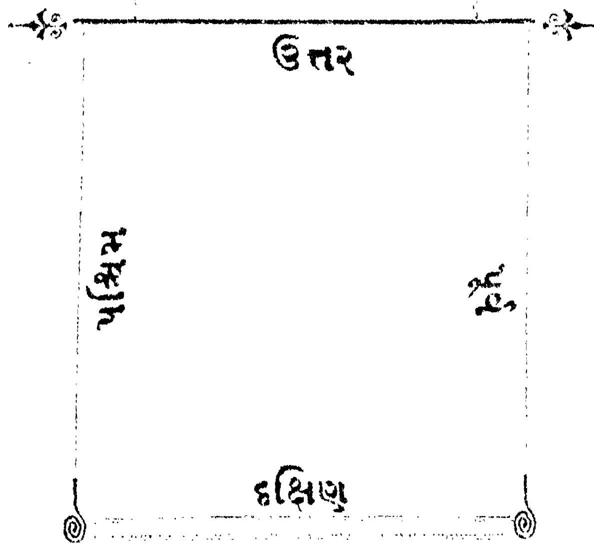
જે દિશામાં સૂરજ આથમેછે તેને પશ્ચિમ દિશા કહેછે.

પૂર્વ દિશા ભણી મ્હો કરીને ઉભા રહીએ તો ડાબા હાથ તરફની ઉત્તર દિશા અને જમણા હાથ તરફની દક્ષિણ દિશા છે.

દક્ષિણ અને પૂર્વ દિશા વચ્ચેનો **અગ્નિકોણ**, દક્ષિણ અને પશ્ચિમ દિશા વચ્ચેનો **નૈરૂત્યકોણ**, પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિશા વચ્ચેનો **વાયવ્યકોણ**, ઉત્તર અને પૂર્વ દિશા વચ્ચેનો **ઈશાનકોણ**.

નકશો.

ભુગોળ વિદ્યાનું જ્ઞાન મેળવવાને મુખ્ય સાધન નકશો છે. કાગળ અથવા કપડાં ઉપર પાડેલાં પૃથ્વીના અથવા તેના કોઈ પણ ભાગના આકારને **નકશો** કહે છે.

નકશા એવા રીતે કાઢેલા હોયછે કે સામા મૂક્યા હોય તો મથાળા ભણી **ઉત્તર** દિશા આવે, નીચે **દક્ષિણ** દિશા, જમણા હાથપર **પૂર્વ** દિશા, ને ડાબા હાથભણી **પશ્ચિમ** એટલે આથમણી દિશા આવેછે.

સંખ્યા.

૧ એક, ૨ દશ, ૩ સો, ૪ હજાર, ૫ દશહજાર, ૬ લાખ, ૭ દશલાખ, ૮ કરોડ, ૯ દશકરોડ, ૧૦ અબજ, ૧૧ ખર્વ, ૧૨ નિખર્વ, ૧૩ મહાપદ્મ, ૧૪ શંકુ, ૧૫ જલધિ, ૧૬ અન્ત્ય, ૧૭ મધ્ય, ૧૮ પરાર્ધ.

સર્વાળો.

દશલાખ.	લાખ.	દશહજાર.	હજાર.	સોં.	દશક.	એકમ.	
		૩	૧	૦	૨	૫	એકત્રીશહજાર પચીસ લખો.
	૮	૦	૦	૦	૧	૨	આઠલાખને બાર લખો.
			૬	૦	૨	૫	છહજાર પચીસ લખો
	૨	૦	૦	૦	૬	૯	બેલાખ ઓગણોત્તેર લખો.
૧	૦	૩	૧	૧	૩	૧	દશલાખ એકત્રીસહજાર એકશો એકત્રીસ લખો

સંખ્યાવાચન.

૧ ૫૭૩૮૦૬૧
૨ ૫૬૦૩૦૪
૩ ૪૦૫૦૪૦
૪ ૮૦૦૦૪
૫ ૪૦૫૬૦૭
૬ ૪૦૬૦૭
૭ ૫૦૪૦૬
૮ ૨૦૫૦૪૦
૯ ૭૦૫૪૦૩૫
૧૦ ૮૦૯૬૦૦
૧૧ ૭૯૫૦૪૩૦
૧૨ ૭૬૦૬૦૮૦
૧૩ ૮૮૪૦૩૦૦
૧૪ ૫૦૩૫૦
૧૫ ૩૫૦૪૫
૧૬ ૬૦૭૦૯
૧૭ ૬૦૭૦૪
૧૮ ૨૦૧૦૫
૧૯ ૧૨૧૦૭
૨૦ ૫૦૭૦૯૦૫

૧ એકત્રીશહજાર નવસો પાંચ લખો.
૨ ૭ લાખ ત્રણ હજાર સાત લખો.
૩ ચોસઠ લાખ છસો બાર લખો.
૪ છસો ત્રણ લખો.
૫ આઠસો ચોપન લખો.
૬ સાત હજાર પંચોતેર લખો.
૭ પાંચ હજાર ત્રણસો બે લખો.
૮ છોતેર હજાર નવ લખો.
૯ ચાર લાખ છ હજાર ચારસો સાત લખો.
૧૦ ચોવીશ લાખ આડત્રીસ હજાર બસો પાંચ લખો.
૧૧ આઠ લાખ ચોવીસ હજાર એક લખો.
૧૨ સાતસો સત્તર લખો.
૧૩ આઠસો પાંચ લખો.
૧૪ પાંચ હજાર ત્રણસો સત્તર લખો.
૧૫ આઠ હજાર પાંચ લખો.
૧૬ નવ હજાર પાંત્રીસ લખો.
૧૭ સાત હજાર ચારસો બે લખો.
૧૮ પંદર હજાર ત્રણસો દશ લખો.
૧૯ તોત્તેર હજાર પાંચસો બે લખો.
૨૦ આઠ લાખ બે હજાર ચાર લખો.

૧. ૨૧ ને ૧૦ કેટલા=૩૧
૨. ૩૨ ને ૧૦ કેટલા=૪૨
૩. ૮૧ ને ૧૧ કેટલા=૯૨
૪. ૨૯ ને ૧૯ કેટલા=૪૮
૫. ૩૭ ને ૧૭ કેટલા=૫૪
૬. ૬૯ ને ૧૮ કેટલા=૮૭
૭. ૧૫ ને ૪૬ કેટલા=૬૧
૮. ૧૩ માં ૮૭ ઉમેરીએ તો કેટલાં થાય=૧૦૦
૯. ૨૯ માં ૬૯ માં ઉમેરીએ તો કેટલા થાય=૯૮
૧૦. ૩૩ ને ૩૩ કેટલા=૬૬
૧૧. ૨૯ માં ૩૮ ને ૨૭ ઉમેરીએ તો કેટલા થાય= ૯૪
૧૨. ૮૮ માંથી ૧૦ જાય તો કેટલા રહે=૭૮
૧૩. ૯૦ માંથી ૩ વખત ૫ જાય તો કેટલા રહે=૭૫
૧૪. ૧૭ માંથી ૧૨ જાય તો કેટલા રહે=૫
૧૫. ૫૭ માંથી ૧૯ જાય તો કેટલા રહે=૩૮
૧૬. ૨૪ ગાય અને ૬ વાછરડા દરેક ગાયને ૮ પુળા અને વાછરડાને બે પુળા તો બધા મળીને કેટલા પુળા ઘાસ જોઇશે=૨૦૪ પુળા.
૧૭. ત્રણ પૈસા લેખે ૪ નારંગી લીધી અને ૫ પૈસા લેખે ૮ દાડમ લીધા અને તેને રૂપીયો ૧ આપ્યો તો બાકી શું લેવું=૨.

૧૮. એક આનામાં સવા આનો ઉમેરીએ તો કેટલા થાય=રૂ. ·)=।.
૧૯. મારી પાસે ૧૪ પૈસા હતા તેમાં ૫ નાંખીએ તો કેટલા આના થાય=રૂ. ·। ·॥.
૨૦. ૧૮॥ માં ૧। ઉમેરીએ તો કેટલા થાય=૨૦. [ગજ=૧૦॥.
૨૧. ૩॥ ગજનું એક બદન તો ૩ બદનમાં કેટલા ગજ લુગડું જોઇએ
૨૨. મારા ખીસામાં કેટલાક પૈસા હતા તેમાંથી ૩ દોઢીએ ડઝન લેખે ૫ ડઝન બટન લીધાં અને બાકી ૯ પૈસા વધ્યા તો હું ઘેરથી કેટલા પૈસા લઇને નીકળ્યો હતો=રૂ. ·।=. [ટાંકાશે=૧૦ કોટને.
૨૩. એક કોટને ૬ બટન ટાંકીએ તો ૫ ડઝન બટન કેટલા કોટને
૨૪. બબે ઘોડાની ૭ ગાડી અને એકેક ઘોડાની ૯ ગાડી તો બધા મળીને કેટલા ઘોડા થાય અને તેના પગ કેટલા થાય=૨૩ ઘોડા ૯૨ પગ.
૨૫. ૨॥ ને ૪॥ કેટલા થાય=૭॥.
૨૬. ૯ શેરમાંથી ૬ નવટાંક આપીએ તો બાકી શું રહે=૮। શેર.
૨૭. ૫॥ મણ ઘી લીધું અને ૪॥ મણ વેચી નાખ્યું તો બાકી કેટલું રહ્યું=·॥ મણ. [થાય=·)=॥.
૨૮. ૧૧ છોકરા છે દરેકની પાસે ·)। આનો છે તો એકંદર કેટલા આના.
૨૯. ૩ પૈસાની એક નારંગી તો રૂ. ·॥ ની કેટલી=૧૬ નારંગી.
૩૦. મુંબઇથી પુણે રેલવેમાં જવું હોય તો ૧ ટીકીટનો રૂ. ૧। બેસે છે તો એ લેખે ૧૭ માણુસ પૂણે ગયા તેનો ખરચ કેટલો=રૂ. ૨૧।.
૩૧. રૂ. ૧ નું ૩॥ શેર તો ૮ રૂ. નું કેટલું=૦॥ મણ.
૩૨. તુરીઆં બે ફદીએ શેર તો ૩ પાશેરનું શું =રૂ·) ૦॥.
૩૩. વાલોળ (વાલપાપડી) ૬ પૈસે શેર ૨॥ શેરનું શું આપીએ=રૂ·)=॥.
૩૪. ૨ પૈસે શેર દૂધી મળે છે તો ૨ પાંચ શેરીનું શું=રૂ. ·।-.
૩૫. ૧ વાર બનાતના ૨॥ રૂ. પડેછે તો ૯ વાર બનાતનું શું=રૂ. ૨૨॥.
૩૬. દરેક છોકરાને રૂ. ·।= આનાનું અંકગણિત આપીએ તો ૨૭ છોકરાને ઇનામ આપવાનો કેટલો ખરચ થશે=રૂ. ૧૧॥-
૩૭. રૂ. ·। ની ૧ ટોપી તો ૧॥ કુંડીનું શું=રૂ. ૭॥.
૩૮. દરરોજના રૂ. ·।- મજુરી મળે તો ૧ મહિનાનું શું=રૂ. ૯।=.
૩૯. રૂ. ·)=॥ ૧ સ્લેટ તો ૨ ડઝનનું શું=રૂ. ૭॥.

૪૦. ૨ અચ્છેરના રૂ. ભાર કેટલા=રૂ. ભાર ૪૦.
૪૧. ૬ નવટાંકનું વજન કેટલું=શેર ॥।
૪૨. કેટલા પાશેરનો ૧ શેર=પાશેર ૪.
૪૩. ૩ ગદીઆણાના વાલ કેટલા=વાલ ૪૮.
૪૪. ૪ અધોળના રૂ. ભાર કેટલા=રૂ. ભાર ૧૦.
૪૫. ૧૫ રૂ. ભારના નવટાંક કેટલા=નવટાંક ૩.
૪૬. ૧૮ પૈસા ભારના અધોળ કેટલા=અધોળ ૪.
૪૭. ૬ પાશેરના શેર કેટલા=શેર ૧॥.
૪૮. ૭ પાશેરના પૈસા ભાર કેટલા=૧૨૬ પૈસા ભાર.
૪૯. ૨॥ મણના શેર કેટલા=શેર ૯૦.
૫૦. ૯ પાઇના પૈસા કેટલા=પૈસા ૩.
૫૧. ૬ આનાના ઢદીઆં કેટલા=ઢદીઆં ૧૮.
૫૨. ૨ ઢદીઆની પાઈ કેટલી=પાઈ ૮.
૫૩. ૯ આનાના દોકડા કેટલા=દોકડા ૫૬॥.
૫૪. ૧૫ રૂ. ની પાવલી કેટલી=પાવલી ૬૦.
૫૫. ॥ આનાની બદામ કેટલી=બદામ ૫૦.
૫૬. ૩૬ આનાના રૂપિયા કેટલા=રૂ. ૨॥.
૫૭. ૭૫ દોકડાના રૂપિયા કેટલા=રૂ. ॥।.
૫૮. ૪॥ દોકડાની બદામ કેટલી=બદામ ૭૨.
૫૯. ૨૮ પૈસાના આના કેટલા=આના ૭.
૬૦. ૧॥ ખાંડીના મણ કેટલા=મણ ૩૦.
૬૧. ૩॥ મણની પાંચશેરી કેટલી=પાંચશેરી ૨૮.
૬૨. ૧ રૂ. માંથી ૩ પૈસા આપીએ તો બાકી શું રહે=રૂ. ॥।≡।.
૬૩. ૩૨ શેરમાં કેટલા શેર નાખીએ તો મણ થાય=શેર ૮.
૬૪. ૧ ખાંડીના શેર કેટલા=શેર ૮૦૦.
૬૫. ૬ બે આનીના પૈસા કેટલા=પૈસા ૪૮.
૬૬. ૯ અડધાની બેઆની કેટલી=બેઆની ૩૬.
૬૭. ૧૪૦ નંગની કુંડી કેટલી=કુંડી ૭.
૬૮. ૧૫ શેર દૂધમાં ૫ શેર દૂધ બીજું નાખીએ તો કેટલા મણ થાય=મણ ॥.

૬૯. ૫ પૈસાના ૧૦૦ પાન તો ૧ પૈસાના કેટલા=પાન ૨૦.
૭૦. ૧ ખાંડી લાકડાના બોજા કેટલા=બોજા ૮.
૭૧. ૧ બોજામાં કેટલા મણ લાકડા=મણ ૭॥.
૭૨. ૧ બોજાના ૧૩ આના તો ૧ ખાંડીનું શું=રૂ. ૬॥.
૭૩. ૨ શેર કોહોળાના ૩ પૈસા તો ॥ મણનું શું=૭॥ આના.
૭૪. ૧॥ શેરનો લોટો દૂધનો ભરીને કેટલી વાર લઇએ તો ॥ મણ થાય=૧૬ વખત. [કેટલું અનાજ ખાશે=૩૦ શેર.
૭૫. ૧ માણસ દરરોજ ૨ શેર અનાજ ખાય છે તો ૧ પખવાડીઆમાં
૭૬. ૧ કીડી ૧ મિનિટમાં ૧ વેંત ચાલે છે તો ૧ કલાકમાં કેટલા હાથ ચાલશે=૩૦ હાથ. [રૂપિઆ થાય=રૂ. ૨॥=.
૭૭. મને દરરોજ ૨ આના મળે તો ૩ અઠવાડીઆના મળીને કેટલા
૭૮. ૧ રૂપિઆની પાંચ કેરી તો ૫ ડઝનના કેટલા રૂપિઆ=રૂ. ૧૨.
૭૯. મારી પાસે ત્રણ પૈસા છે બીજા બે મારા ભાઇએ આપ્યા ને છ મારા મામાએ આપ્યા તો મારી પાસે કેટલા પૈસા થાય=૧૧ પૈસા અ૦)=॥॥.
૮૦. ત્રણ પૈસાના કાગળ, બે પૈસાની પેનો, બે પૈસાની સીસાપેન લીધી ને બે આના આપ્યા તો બાકી શું વધ્યું=૧ પૈસો અથવા ,)૦।.
૮૧. અરધીના છ લેખે ૩ પૈસાના બોર લીધા તેમાંથી ૧૫ મારા ભાઇને આપ્યા ને ૧૧ મારી બેનને આપ્યા ને ૧૪ મેં ખાધા તો બાકી કેટલા રહ્યા=૧૪ બોર.
૮૨. ૧૦૦૦ માંથી ૧ જાય તો બાકી કેટલા રહે=૯૯૯.
૮૩. ૧૦૦ માંથી ૦। જાય તો બાકી શું રહે=(૯૯॥।) પોણીસો.
૮૪. ૧૦૦ માંથી ૨૫ જાય તો બાકી શું રહે=(૭૫) પોણોસો.
૮૫. ૧ કોથળીમાં ૧૫ રૂપિઆ તો તેવી ૧૧ કોથળીમાં કેટલા રૂ. ૧૬૫.
૮૬. ૬ આનાની પાંચમી ચોપડી, ૭ આનાનું અંકગણિત લઇને ૧ રૂપિઓ આપ્યો ત્યારે બાકી શું રહ્યું ૦)=.
૮૭. પોણાચારસે, પોણાત્રણસે, અઢીસે, સવાબસે, સવાસો, પોણાબસે,
૩૭૫ + ૨૭૫ + ૨૫૦ + ૨૨૫ + ૧૨૫ + ૧૭૫ +
પોણીસો ને પોણોસો કેટલા થાય.
૯૯॥। + ૭૫=૧૫૯૯॥।.

દરેક પાઠમાં આવેલા જોડાક્ષરો.

આવડ્યા.	ખીજવ્યાથી.	પેહેરાવ્યા.	પહોંચ્યો.
લાવ્યો.	ધ્યાન.	અડાડ્યો.	વચ્ચે.
પૂછ્યું.	નિત્યે.	જન્મગાંઠ.	દુર્લભ.
બોલ્યો.	રસ્તો.	પ્રમાણે.	પ્રેમ.
મંગાવ્યો.	ચોપડ્યાં.	ખસેડ્યા.	ભાગ્યશાળી.
કહ્યું.	આલ્યા.	ખવરાવ્યા.	મંડ્યો.
વાળ્યો.	ઠોક્યો.	આવ્યો.	રડ્યું ખડ્યું.
કાઢ્યો.	ચિત્ર.	ક્યાંથી.	બગાડ્યું.
લુચ્ચાઈ.	જન્મતી.	પૂછ્યાવિના.	લુચ્ચા.
પ્રસાદ.	પ્રાણ.	વાંચ્યું.	બોલ્યું.
ટટ્ટુ.	સોંપ્યો.	પસ્તાય.	ખર્ચ ખૂટણ.
નક્કી.	સ્નેહ.	વચ્ચે.	રાત્રે.
સમજાવ્યું.	અપાવ્યું.	છેલ્લીવારે.	માડ્યું.
ફાવ્યો.	ચંદ્રમા.	મુદ્દલ.	નાખ્યો.
ડાહ્યા.	સરસ્વતી.	લાગ્યું.	ભરયાજ કર્યું.
માન્યું.	વિદ્યા.	સમજ્યો.	ફાવ્યું.
પ્રાણ.	શુક્ર.	વસ્તુ.	ઊઠ્યા.
ચિત્ત.	છઠ્ઠો.	ધાન્ય.	પકડ્યો.
અવસ્થા.	ચચ્ચાર.	માંડ્યું.	જાળવ્યું.
વાગ્યા.	ઊગ્યા.	છેતર્યા.	મૂક્યા.
મંડ્યા.	ભત્રીજો.	ઇશ્વર.	સાંભળ્યું.
મૂક્યું.	ફુડાવ્યું.	પૃથ્વી.	ફોલ્લા.
ડાહ્યાં.	બાસ્તો.	પરમેશ્વર.	નીકળ્યાં પછી.
આલ્યા.	અખાત્રીજ.	સ્લેટ.	કાચું કોરૂં.
નીકળ્યો.	ચૈત્રમાં.	મૂક્યા.	ફુલકરણી.
બચ્યું.	શ્રાવણ.	કહ્યા.	ઊધઈ બુધઈ.
માંડ્યો.		અન્ન.	છછુંદરા.

ગૂજરાતી બીજી ચોપડીના અર્થ.

(ના)=નામ. (વિ)=વિશેષણ. (અ)=અવ્યય.
(સ)=સર્વનામ. (ક્રિ)=ક્રિયાપદ. (કૃ)=કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

ઉકેલતાં (કૃ) વાંચતાં, પારખતાં.
શીખામણ (ના) ફાયદાની વાત.
મજાની (વિ) સારી.
સાચવજો=સંભાળજો.
બોલીએ (ક્રિ) સાદ કહાડીને કહીએ.
અક્ષરે=હરકતે, હરફે.
આવડ્યા=શિખ્યા.
બગાડશો (ક્રિ) ખરાબ કરશો.
વાહ=અરે! ઓહો!
દહાડા (ના) દિવસ.
પૂરા (વિ) બરાબર.
બોલ (ના) શબ્દ.
ડાહી ડાહી=ડાહાપણભરેલી, ફાયદાવાળી.
મા (અ) ના, નહિ.
ઠેકાણે (ના) જગોએ.
બગડે (ક્રિ) ખરાબ થાય.
ફાડવાં (ક્રિ) ચીરવાં.
વહેલું (ક્રિ) જલદી.
ભણવું (ક્રિ) શીખવું.
ઠીક (અ) બરાબર, સારી રીતે.
છેક (અ) ઘણું, બહુ
તાણીને (કૃ) ખેંચીને.
ધીમે (વિ) હળવે.
સાદે (ના) અવાજે.
સૌ (સ) સઘળા, બધા.

પાઠ ૨ જો.

શોભાય=સારી દેખાય.
કારજ (ના) કામ.
હૈડું (ના) મન, દીલ.
ચોપડીઓ=પોથીઓ.
હરખાય=ખુશી થાય.
સમજણ (ના) અક્કલ સમજ.
વિગતેથી (ના) શબ્દે શબ્દની સમજણથી, વિગતવાર.
સાર (ના) મતલબ.
ચોપાઈ (ના) જેમાં ચાર પદ આવેલાં હોય તે.
સારી (વિ) મજાની.
દેખી (કૃ) જોઈ.
જીવ (ના) મન, ચિત્ત.
ઘાલીને (કૃ) રાખીને.
જેમ=તેમ.
વિચાર (ના) મનસુબો.
સમજે (ક્રિ) જાણે.
સઘળો (વિ) બધો.

(કવિતાની સમજુતી). (૧).

સારી ચોપડીઓ હોય તે સારી દેખાય, તે જોઇને આપણું મન ખુશી થાય; પણ જો તે વિગતથી એટલે શબ્દે શબ્દ છુટો પાડીને વંચાય તો આપણું કામ થાય.

જેમ જેમ મન રાખીને વાંચો તેમ તેમાં સમજણ આવે; પણ વાંચ્યો જાય ને મનમાં કંઈ વિચાર કરે નહિ, તો તે માંહેલી બધી મતલબ સમજે નહિ. (૨).

પાઠ ૩ જો.

ચકલી (ના) મોટી ચલ્લી
લાવ્યો=લેઇને આવ્યો.
પૂછ્યું=તજવીજ કીધી.
રાણા (ના) રાજા.
તપેલામાં(ના)પાતેલામાં
બારણામાં (ના) ઘરમાં.
પેસાશે (ક્રિ) આવશે, જવાશે [કહ્યું.
બોલ્યો=જવાબ દીધો,
પાટો (ના) લાંબું ફાડેલું ચીથરૂં.
ચકલા (ના) ચલ્લો. [ને.
ઓરીને(કૃ)રાંધવા મુકી
બધી (વિ) સઘળી.
ઘડો (ના) હોરીઓ.
ઉતારો=લઈ લેઓ.
નાંખી (ક્રિ) ફેંકી.

પાઠ ૪ થો.

ફરિયાદ=રાવ, અરજ.
એકલાં (વિ) જાતે.
પકડાવી (કૃ) ઝલાવી.
મંગાવ્યો=બોલાવ્યો.
મહારાજ=મોટા રાજા.
ગભરાઇને (કૃ) અકળા- ઇને, ગાભરો થઇને.
હુકમ (ના) ફરમાસ.
કહ્યું=પૂછ્યું.
કને (અ) પાસે, સોડે.
જવાબ (ના) ઉત્તર.
દીધો (ક્રિ) વાળ્યો.
જૂઠો (વિ) લબાડ.
સાહેબ (ના) મહેરબાન.
ફાડીને (કૃ) ચીરીને.
ફાડશો (કૃ) ચીરશો.

પાઠ ૫ મો.

બુમેબુમ=ઘાંટે ઘાંટા.
ગોવાળીઓ (ના) ગાય ભેંસનો ચરાવનાર.
ગોવાળ (ના) ગાયોનું ટોળું, ગોવાળીઓ.
છેવટ (અ) છેલ્લે.
ગોવાળણી (ના) ગોવા- ળીઆની બાયડી.
કાઢ્યો=બહાર આણ્યો.
વાળ્યા=દીધો.
નાંખ્યો (ક્રિ) ફેંક્યો.
ફૂટી (ક્રિ) ભાંગી.
કાણો (વિ) એકઆંખે- આંધળો.
આગળ (અ) પાસે.
ખીર=મોળો દુધપાક.
પોળી (ના) પડવાળી પાતળી રોટલી.

પાઠ ૬ ઠ્ઠો.

તપાવી (ક્રિ) ઉની કરી,
પાટલા (ના) લાકડાનાં પાટીઆનું કરેલું બે- સવાનું.
બોલતાં=સાદ કહાડીને કહેલું તે.
લુચ્ચાઇ (ના) ઠોંગાઇ.
ઠોક્યો (ક્રિ) માર્યો, અ- ફાળ્યો, ઝીક્યો.
લાલચોળ (વિ) રાતી રાતી, ધગધગતી.
દોરી (કૃ) તેડી.
જોડે (અ) સાથે.
લોઢી=લોઢાની તાવી.
ખૂબ (અ) ઘણીજ.
બૂમ (ના) પોકાર, ઘાંટો.
ઊઠી (ક્રિ) ઉભી થઈ.
દાઝી (ક્રિ) બળી મુઇ.
ખોટી (વિ) જૂઠી, બ- નાવટની,

પેઠે (અ) માફક.
વાંક (ના) તકસીર.
ફળ (ના) ફાયદો, હાંસલ.

પાઠ ૭ મો.

બહુ (વિ) ઘણું, મસ.
છોડી (ના) છોકરી.
ગાગર (ના) પાણી ભરવાનું ઘડા કરતાં મોટું વાસણ.
ઓસડ (ના) દવા.
ઝેર (ના) વીખ, સોમલ.
સાજી (ના) સારી.
રોજ (અ) હમેશાં.
બગાડે (ક્રિ) ખરાબ કરે.
લુગડાં (ના) કપડાં.
મેલાં (વિ) ખરાબ.
ડાહી (વિ) શાણી.
ખોટી=ખરાબ, આડી.
માને (ક્રિ) કહ્યું કરે.
માંદી (વિ) બીમાર.
વધારે (વિ) ઘણું, મસ.

પાઠ ૮ મો.

વરસાદ (ના) મેઘ.
ગીત (ના) રાગ કાઢીને ગાવાનું.
ઘેબરીઓ (વિ) ઘેબરના જેવો મીઠો.
પ્રસાદ (ના) ખાવાનું.
નેવલે (ના) નેવાંએ.
કારેલાંનું (ના) એક જાતની તરકારીનું.
દેડકો (ના) એક જાતનો પશુ.
ગાતાં (ક્રિ) રાગ કાઢીને બોલતાં.
ઊની ઊની (વિ) ગરમાગરમ, તાવીપરથી ઉતરે તેવી.
શાક (ના) તરકારી.
નઠારી (વિ) ખરાબ.
તાણી (ક્રિ) ખેંચી.
સમજો છો ? (ક્રિ) જાણો છો ? ખબર છે.

પાઠ ૯ મો.

જણસ (ના) ચીજ.
ટટ્ટુ (ના) નાનો ઘોડો.
પારકો (વિ) અતરાપીનો, બીજા કોઇનો.
બેસાય=સ્વાર થાય.

પાઠ ૧૦ મો.

પાડું (ના) ભેંસનું બચ્ચું
રાતે=દીવા થયા પછી.
પટેલ=ગામનો ઉપરી.
નીરે (ક્રિ) નાંખે.
સંભાળ (ના) બરદાસ.
જતન (ના) બાલાશ.
જક્કી=જીદી, મમતી.
વાછરડું=ગાયનું બચ્ચું.
વાડો (ના) ઘરની પાછળ ઢોર બાંધવાની ખુલ્લી જગો.
ચારો (ના) ઉગતું ઘાસ.
માંદું (વિ) બીમાર, આજારી, કાહેલી.
ઓસડવેસડ (ના) દવા અને તેના ઉપાય.
ચારવાને=ચરાવવાને, ઉગતું ઘાસ ખાવાને.
ખેતર (ના) અનાજ તથા ઘાસ પાકે તે જગા.
આણતો (ક્રિ) લાવતો.
ઊંચકી (કૃ) ખાંધપર લઇ, ઊપાડી.
સુખી (વિ) સુખીયારાં.

પાઠ ૧૧ મો.

ચેન (ના) મજા, સુખ.
અહીંઆથી (અ) આ ઠેકાણેથી.
બંધીખાને=કેદખાને.
ફરાય=ચલાય, હરાય.
વિચાર (ના) મનસુબો.
વાંસે (અ) પાછળ.
નીસરી=નાસી, નીકળી.
લાગ (ના) દાવ, તક.

સમજાવ્યું (ક્રિ) શીખા-મણ દઈને કહ્યું.
છૂટું (વિ) બાંધ્યા વગરનું.
મન (ના) મરજી.
મજા (ના) રમુજ.
ઘેલું (વિ) ગાંડું, અ-ણસમજુ.
દુઃખી (વિ) હેરાન.
જડ (ના) જીદ, ખોંસ.
છોડે (ક્રિ) મૂકે, મેલે.

પાઠ ૧૨ મો.

ફાવ્યો (ક્રિ) જડયો, હાથ આવ્યો.
અણસમજ (ના) બેસ-મજ, બીન અક્કલ.
વગડામાં (ના) વનમાં.
કોતર (ના) ગુફા.
સટકી ગયું=નાસી ગયું.
ડાહ્યો (વિ) શાણો.
ઢોર=ચોપગાં જાનવર.
ઊંઘી (કૃ) સુઈ.
મોડી રાતે=બહુ રાત ગઈ ત્યારે.
છાનુ માનુ (વિ) ગુપચુપ.
ઝાલીને (કૃ) પકડીને.
અંતે=છેલ્લે, છેવટે.
માનવી=કબુલ કરવી.
ભલું (વિ) સારૂં, રૂડું.
પાડોશી (ના) પાસેના ઘરમાં રહેનારા.
સૌ=બધા.
ડાહ્યાં=શાણાં, સમજુ.

પાઠ ૧૩ મો.

વિષે (અ) બાબત.
છેક (અ) ઘણું, બહુ.
વાઘ (ના) ફાડી ખા-નારૂં કાબર ચીતરૂં જનાવર.
માન્યું (ક્રિ) કહ્યું કર્યું.
વાસ (ના) રેહેઠાણ.
ચરવાને (કૃ) ઉગતું ઘાસ ખાવાને.
પ્રાણ (ના) જીવ.
વનમાં (ના) રાનમાં.
દુખિયું (વિ) હેરાન.
ચિત્ત (ના) મન.
અવસ્થા (ના) હાલ.
નાઠું (ક્રિ) જતુ રહ્યું.
મન માન્યું=મનને ગમે તેટલું, દીલ લાગ્યું.
વળતી (અ) પછી
અજાણ=જાણીતું નહી તે, (ઓચિંતું.)

(કવિતાની સમજુતી). (૨).

વાડામાં બધાં ઢોર બાંધ્યાં હતાં, તેમાંથી પાડું છુટીને છેક આઘું નાસી ગયું; તેને ઘાસ ખાવાનું મન થયું તેથી નાસીને તે જંગલમાં જતું રહ્યું. (૧).

પછી ત્યાં જંગલમાં એક વાઘે તેનો જીવ લીધો. એવું અજાણપણે તે દુખીઉં થયું; જે બધાથી છુટું થવા જાય (બધાના મતથી ઉલટું ચાલે), તેના એવા હાલ સમજવા.

પાઠ ૧૪ મો.

માટી (ના) મટોડી.
પલાળે=ભીનાળે.
ચીકણી=ચોંટે એવી.
ઠીકરાંનાં (નાં) કાદવનાં.
ભરવાના (ક્રિ) ઘાલવાના.
આથરકે (ક્રિ) જમાવે.
જાત (ના) તરેહ, રીત.
ઓરસ (ના) દહીં દૂધનું પાટીઉં, હાંલ્લું.
કોડીઆં (ના) દીવા કરવાના માટીના પ્યાલા.
નરમ (વિ) પોચી.
કામની (વિ) ખપની.
ગોળી (ના) પીવાનું પાણી ભરી મૂકવાની માટલી.
બેડું (ના) ગાગરને ઘડો.
દોહણી (ના) છાશ લાવવાની ઘાડવી.
દાણા (ના) અનાજ.

પાઠ ૧૫ મો.

પાળે (ના) કોરે, કોરણે.
વાગ્યા (ક્રિ) ઇજા થઈ.
બગાડ (ના) નુકસાન.
ફેંકવા (ક્રિ) નાંખવા.
કાયર (અ) હેરાન.
મંડ્યા (ક્રિ) મચ્યાં.
તળાવ (ના) નાનું સરોવર.
પથરે (ના) પથરાથી.
જવાબ (ના) ઉત્તર.
ધડાધડ (ક્રિ) જોરથી.
ગરીબ (વિ) અનાથ.
શામાટે (અ) કેમ? શું કરવા?
રમત (ના) ખેલ, ગમત.
સંભાળીને=સાચવીને.
કશોએ (વિ) કંઈ પણ.

પાઠ ૧૬ મો.

બેનપણી (વિ) સહિએર.
નોતરૂં (ના) તેડું, કેહેણ.
ભૂગળી (ના) બળતું કરવાની વાંસની નળી.
વેલણ (ના) રોટલી વણવાનું હથીઆર.
તપેલી (ના) પાતેલી.
કડછી (ના) નરમ દાળ લેવાનું પિત્તળ કે લોઢાનું હથિયાર.
તાસક (ના) ઢાંકણું.
વખત (ના) વેળા, સમય.
રાંધું (ક્રિ) રસોઈ કરૂં.
તેવડે (સ) તેણે કરીને.
થાળી=નાનો ખુમચો.
વાડકા (ના) ધાતુના ચલાણા.
લાવીને (ક્રિ) આણીને.
મૂક્યું (ક્રિ) મેલ્યું.

પાઠ ૧૭ મો.

મણા (ના) કસર.
ધાણી (ના) શેક્યાથી ફુટેલું અન્ન તે, જુવાર બાજરી વગેરે.
ખાવાનું (ના) કાચું કોરૂં શેકેલું તે.
પઉંઆ=ભાતને શેકીને ખાંડી બનાવેલા તે
ભાંડવું=ખરાબ બોલવું.
ટેવ (ના) આદત, ખો.
લડેછે (ક્રિ) વઢેછે.
જરાએ (વિ) લગારે.
કજીઆ (ના) ટંટો.
મૂકાવી (ક્રિ) મેલાવી.
લાવીશ (ક્રિ) આણીશ.
વહેલી (વિ) જલદી.

પાઠ ૧૮ મો.

છોટીઓ=નાનો ભાઈ.
નાનું (વિ) નાદાન.
બાળક (ના) બચ્ચું.
મેલાય (ક્રિ) મુકાય.
દેખાય=જણાય.
ભાણો (ના) ભાણીઓ, કીકલો, (બેહેનનો છોકરો) (ભાણેજ).
આટલી (વિ) આવડી.
વાર (ના) વખત, દેર.

તેડવા (ક્રિ) બોલાવવા.
રોતો (કૃ) રડતો.
કામ (ના) ખપ, જરૂર.
હજી (અ) અત્યાર સુધી.
અલી (ના) છોકરીને નામ દીધા વગર બોલાવવું તે.

પાઠ ૧૯ મો.

નિશાળીઆ (ના) નિશાળમાં શીખનારા છોકરા.
કૂદાવતી (ના) કૂદકારા મારતી.
લાકડી (ના) ડંગોરી.
ભણેલાં (કૃ) શીખેલાં.
પરીક્ષા (ના) તપાસ.
ઇનામ=સરપાવ, ખુશીથી કંઈ આપવું તે.
સાહેબ (ના) શીનોર, ટોપીવાળો.
બાકી=રહેલા છોકરા.
મહેતાજી (ના) ગુરૂજી.
જોવા (કૃ) તપાસવા.

પાઠ ૨૦ મો.

ઉતાવળ (ના) તાકીદ.
અલ્યા (અ) છોકરાને નામ દીધા વગર બોલાવવો તે.
સામટું (વિ) એકીવારે.
નીકળ્યો (કૃ) બહાર આવ્યો.
ગાગર (ના) ઘડા કરતાં મોટું વાસણ.
મૂઠો (ના) બાચકો.
સાંકડું (વિ) નાનું.
અટકી (કૃ) ભરાઈ.
જણ (ના) માણસ.
પડતાં મૂક=પાછા નાંખ, રેહેવા દે.
ઝટ (અ) જલદી, તુરત.
પેઠે (અ) માફક.
ફેરે (ના) વખતે.
છેલ્લીવારે=આખરે.
લગાર (વિ) જરા.
ભણવામાં=શીખવામાં.

પાઠ ૨૧ મો.

સાત પૂછડીઓ (ના) સાત પૂછડીવાળો.
બાંડો (વિ) પૂછડી કપાઈ ગયલો.
ખીજવવું (કૃ) ચીડવવું
કપાવી (કૃ) વઢાવી.
હજામ (ના) વાળંદ.
ચીડવે (ક્રિ) ખીજવે.
બેટા (ના) દીકરા, છોકરા.
ખીજવ્યાથી (કૃ) ચીડવ્યાથી.
ખીજાઇએ=ચીડવાઇએ.

પાઠ ૨૨ મો.

કામકાજ (ના) ધંધો, રોજગાર.
સાંધા (ના) કટકા.
દરજી (ના) મેરાઈ, સુઈ.
કલમ (ના) લેખણ.
કોદાળી=ચાંચવા જેવું ખોદવાનું હથિયાર.
બિચારો (વિ) બાપડો.
ધોબી (ના) લૂગડાં ધોનાર.
અક્ષર (ના) હરૂફ.
મજૂર (ના) વૈતરો, હેલકરી. [ઓ.
બાઇડીઓ (ના) બઇરીઓ.
સૂતર (ના) રૂને કાંતીને લાંબા કાચા દોરા કરેલા તે.
મોતી (ના) મુક્તાફળ.
વાળવાં (કૃ) મરડવાં.
ખપ (ના) જરૂર, કામ.
વળાય (ક્રિ) મરડાય.
કાંતે (ક્રિ) રેંટીઆ વતી લાંબા તાંતણાં કરે.

પાઠ ૨૩ મો.

ધ્યાન (ના) ચિત્ત, મન.
પાંસરા (વિ) સીધા.
ફરો (ક્રિ) ચાલો, હરો.

વેળાસર (ના) વખતસર.
આથા (ના) હેત.
મન (ના) ધ્યાન, ચિત્ત.
વઢવું (ક્રિ) લઢવું.
ભૂલ (ના) ચુક, ગફલત.
પાઠ (ના) ધડો.
ભણવો (ક્રિ) શીખવો.
બતાવે (ક્રિ) દેખાડે.
કદી (અ) કદાચ.
ખોટું (વિ) ખરાબ.
ફરીને (અ) હવે પછી.
છૂટી (ના) રજા.

પાઠ ૨૪ મો.

નિત્યે (અ) રોજ.
નીસરી (કૃ) નીકળી.
ચિત્ત (ના) ધ્યાન, મન.
રૂડી (વિ) સારી.
પેર (અ) રીતે, પેઠે.
ગુરૂની (ના) મેહેતાજીની.
ચોડી (કૃ) લગાડી.
શિક્ષા (ના) શિખામણ.
સમજો (ક્રિ) ધ્યાન આપો.
પાંસરૂં (વિ) સીધું.

(કવિતાની સમજુતી). (૩).

ભાઇઓ તમારે રોજ નિશાળમાં જવું, ને ધ્યાન રાખીને ભણવું ને મેહેતાજી આપણે ફાયદાની વાત કહે, તે બધાએ સારી રીતે માનવી. (૧). તમે રમતમાં ચિત્ત નહિ રાખો, ને વાત કહું તે સારીપેઠે સમજો. નિશાળમાંથી જે વારે છૂટી થાય ત્યારે ત્યાંથી નીકળી પાંસરા ઘેર ચાલ્યા જવું. (૨).

પાઠ ૨૫ મો.

વિઆવાની (કૃ) જણવાની.
ગાડીવાળો (ના) ગાડું હાંકનાર, ગાડી ચલાવનાર.
રોકીને (કૃ) ઘેરીને.
નીચે (અ) હેઠળ.
વિચાર્યું=ધાર્યું.
રસ્તો (ના) માર્ગ, વાટ.
ઠેકાણું(ના) જગો, મુકામ.
બિચારે (વિ) બાપડે.
સારી (વિ) મજાની, વાંચવા લાયક.
ગામ (ના) જ્યાં થોડાંક ઘરની વસ્તી હોય તે.
ઊઠ (ક્રિ) ઊભી થા.
ઊઠાડી (ક્રિ) ઉભી કરી.

પાઠ ૨૬ મો.

શેરડી (વિ) ગળ્યા રસનો સાંઠો.
ટોપલી (ના) વાંસની છાલનો નાનો ટોપલો.
નળીઆં (ના) છાપરાપર ઢાંકવાનેસારૂ માટીના બનાવેલા નળના બે ભાગ કરી પકવેલા તે.
કોપરાં (ના) ટોપરાં.
ભીંતો (ના) કાદવનો કરો.
છાયું (ક્રિ) બનાવ્યું.
દાણા (ના) અનાજ.
માર્ગ (ના) રસ્તો.
છાપરૂં (ના) ઘરનું ઢાંકણ.
કાઢીને (કૃ) બહાર આણીને.

ભારા (ના) મોટી ભારી.
કનેથી (અ) પાસેથી.
ધણી (ના) માલીક, શેઠ.
દાંડા (ના) સાકટા.
કોપરાં (ના) ટોપરાં.
વિઆઈ (ક્રિ) જણ્યું.

પાઠ ૨૭ મો.

કમાડ (ના) બારણા.
ભીંતરડી (ના) ભીંત
ઉઘાડશો=ખુલ્લા કરશો.
છાયાં (ક્રિ) ઢાંકયા.
કેરાં (અ) નાં, તણાં.
રખડવા (કૃ) રઝળવા.
બારણાં (ના) કમાડ.
આડું (વિ) ઉંધું, વાંકું.
વાશીને (કૃ) દઈને.
વલે (ના) હાલ, હવાલ.
ચરવા (કૃ) ચારો ખાવા.
આમ (અ) આવી રીતે.
ઉઘાડો (ક્રિ) ખુલ્લા કરો.

પાઠ ૨૮ મો.

અમથી=ખોટી, જુઠી.
બહાર (અ) બારણે, (ઘરથી વેગળું.)
આડું=ઉંધી સમજનું.
આવડતું (કૃ) જાણતું.
રઝળવા (કૃ) રખડવા.
સુખી (વિ) સુખીઆરૂં.
જોડેલી (વિ) બનાવેલી.
ખરી (વિ) સાચી.
બનેલી (ક્રિ) થયલી.
સમજ (ના) અક્કલ.
દુઃખ=વીપત, આપદા.

પાઠ ૨૯ મો.

રોતો (વિ) રડતો.
સવારમાં (ના) વાહાણામાં.
નહોર (ના) નખોરીઆં.
પહોળું (વિ) ઊઘાડું.
ચોપડ્યાં (ક્રિ) લગાડ્યાં.
તાણતો (કૃ) ખેંચતો.
ભેંકડો (ના) મોટે સાદે રડવું તે.
લાહે(ના)આગ, અગન.
સરખી (વિ) બરાબર.
બળવા=અગન ઉઠવા.
મટી (ક્રિ) જતી રહી.
મૂકી (ક્રિ) મેલી, છોડી.

પાઠ ૩૦ મો

તાંબું } (ના) ધાતુનાં
પિત્તળ } નામ.
તાંબાકુંડીઓ(ના) પાણી ભરી રાખવાનું એ કડાનું વાસણ.
ધોળશ (ના) સફેતી ઉપર.
અથડાય (ક્રિ) અફળાય.
માંજેલાં (કૃ) અજવાળેલાં, ચોખ્ખાં કરેલાં.
સાચવવાં (ક્રિ) સંભાળવાં.
ગરમાં (ના) રાંધેલું ઢાંકી મુકવાને મોટા વાડકા જેવા વાસણ.
ગોબાય (કૃ) ખાડો પડે.
ચળકતાં (કૃ) ઝળકતાં.
લાલ (વિ) રાતાં.
કથરોટ (ના) થાળી જેવું છીછરૂં પણ તેથી મોટું કોરણવાળું વાસણ.
લોટા (ના) કળશીઆ.
જણાયછે=દેખાયછે.
તપેલાં (ના) પાતેલાં.
લોટીઓ=કસલીઓ.
કાંસું (ના) એક જાતની બરડ ધાતુ.
ભોંય (ના) જમીન.
કદાચ (અ) કોઈ વખત.
ફુટી (કૃ) ભાંગી.

પાઠ ૩૧ મો.

નાનીશી (વિ) નાનીસરખી.
પોતડી (ના) ધોતડી.
પિછોડી (ના) ખાંધે નાંખવાનું લૂગડું.

હીરકોરી (વિ) રેશમની કોરની.
હલકી (વિ) થોડી કીમતની, થોડા વજનની.
જામદાની (ના) એક જાતનું ઝીણું બુટીદાર લુગડું.
ફાટેલી (વિ) ચીરાયલી.
અંગરખી (ના) નાની ડગલી.
દીકરો (ના) છોકરો.
ગરીબ(વિ) પૈસાવગરનો.
ધોતી (ના) ધોતડી.
નામો (ના) નામ.
શીખીશ (ક્રિ) ભણીશ
માટે (અ) કાજે વાસ્તે.

પાઠ ૩૨ મો.

વાગોળવું (ક્રિ) ખાધું હોય તે પાછું મોંમાં લાવી ચાવવું.
માખણ (ના) છાશ ઉપરની તરી.
ખરીઓ (ના) પગનાં તળીઆનો કઠણ ભાગ.
હલાવે (ક્રિ) હીલવે.
ફાટ (ના) ચીરો.
ભાવે (ક્રિ) સ્વાદ લાગે
બબ્બે (વિ) બે.
ચરેછે (ક્રિ) ઘાસ ખાયછે.
ચાવવું (ક્રિ) દાંતેવતી બચરડવું.
ઘી (ના) માખણને તાવીને બનાવેલું તે.
શી શી (વિ) કઈ કઈ?
મથાળે (ના) ઉપર, ઉપલા ભાગ પર.
ચિત્ર (ના) છબી.

પાઠ ૩૩ મો.

ગુણ (ના) ફાયદો, ખુબી.
આધાર (ના) આશરો.
અગણિત (વિ) ગણાય નહીં તેટલા, (ઘણાજ.
પશુ (ના) ચોપગા જાનવર.
ખાંતે (ના) ખુશીથી.
જન (વિ) માણસ.
જન્મતી (વિ) અવતરતી.
પંખી (ના) પાંખવાળા પશુ. [ભાયડો.
નર (ના) માટીડો.
સુખદાતા (વિ) સુખ આપનાર.
નાર (ના) બાયડી, બઇરી.
દેછે (ક્રિ) આપેછે.
ઘણું કરી (અ) સોવસા, મુખ્ય કરીને.

(કવિતાની સમજુતી). (૪).

ગાયમાં ખુબી ઘણી છે, ને તે બધાને સુખ આપનારી કહેવાય. વળી તે દહીં દૂધ સૌ આપેછે, ને તે બધા માણસો ખૂશીથી ખાય છે. (૧).

પશુ, પક્ષી, ભાયડા, ને બાયડી બધાને જન્મ થતી વખત જુઓ તો; તો ઘણું કરીને ઘી ને દૂધ એજ જીવને આધાર આપે છે. (૨).

પાઠ ૩૪ મો. દૂધપાક (ના) દૂધમાં ચોખા ખાંડ નાંખી રાં-

ઘીને કરેલો પાક.
ચાસણી (ના) ઊનું કરી ચીકાસ લાવવી તે.
ભૂરૂં (ના) ધોએલી ખાંડ
દારે=ઠંડકથી કડણ કરે
વળોવે (ક્રિ) બેહાથે ઘોળે
માવો (ના) દૂધને બાળીને લોચા જેવું કરેલું તે
ખડબાં=ઢેખલા, ગઠા.
તાવીને (ક્રિ) ઊનું કરીને.
પેંડા (ના) માવામાં ખાંડ નાંખી ગોળી વાળેલી તે.
જામીજાય (ક્રિ) બંધાઈ જાય.
લોચો (ના) લોંદો, લપકો
રાંધીને (કૃ) બાફીને.
ભેળીને (કૃ) મેળવીને.
ખટાશ(વિ) ખાટીચીજ.

પાઠ ૩૫ મો.
જૂઠો(વિ) લબાડ માણુસ
લેખણુ (ના) કલમ.
સંતાડીને (કૃ) છુંપાવીને.
છાનામાના (વિ) કોઈ નહીં જાણે તેમ.
પડેલી (કૃ) પડી ગયલી.
માન્યું (ક્રિ) કબુલ કર્યું.
ટેવ (ના) આદત, બો.
વેળા (ના) વખત.
પાઈ (ના) પઈ.
દીઠી (ક્રિ) જોઈ.
ખોટી (વિ) ખરાબ, નઠારી

પાઠ ૩૬ મો.
પાવલી (ના) ચાર આનાનો સરકારી છાપનો રૂપાનો શિક્કો.
માનવું (ક્રિ) કબુલ કરવું.
ચોરી (ના) છાના માના લીધી, કંઈ ચીજ છુપી રીતે લેવી તે.
કાગળ (ના) તાવ
લટકાવી=ટીંગાવી.
કોટ (ના) ડોક, ગળું.
ફજેતી (ના) ગેરઆબરૂ.
છાનું છાનું=ચુપચુપ, કોઈ નહીં જાણે તેમ.
પકડાઈ (ક્રિ) ઝલાઈ
ચોડીને (કૃ) ચોટાડીને.

પાઠ ૩૭ મો.
દીકરાની (ના) છોકરાની.
વાળુ=રાતનું ભોજન.
વઢવું (ક્રિ) લડવું.
પહેલાં (અ) અગાઉ.
શરમાયો=લજવાયો.
સોંપ્યો (ક્રિ) હવાલે કર્યો. તપાસી આપ્યો.
હવાલ (ના) હાલ.
તેડાવીને(ક્રિ)બોલાવીને.
વાત(ના)હકીકત, બીના.

પાઠ ૩૮ મો.
જૂઠ (ના) જૂઠી વાત.
સાચ (ના) સાચી વાત.
કદી (અ) કોઈ વખત.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
પાપી (વિ) દુષ્ટ, નઠારો.
સ્નેહ (ના) હેત, પ્રીત.
દેહ (ના) શરીર, કાયા.
રાચે (ક્રિ) ખુશી થાય.
શોભે=સારી દેખાય.
જગપતિ (ના) જગતનો બનાવનાર, ઇશ્વર.
પૂરો (વિ) બરાબર.
સુખ (ના) ચેન, મજા

(કવિતાની સમજુતી). (૫).

જે માણુસ જુઠું બોલે છે, તે બરાબર પાપી છે. તે માટે ન્હાના છોકરાઓ એવું કામ તમે કરો નહીં.

સાચું બોલવામાં ઘણું સુખ છે. સાચાથી બધાનું હેત વાહાલ વધે છે. તેમ સાચાથી જગતનો બનાવનાર જે ઇશ્વર તે પણ ખુશી થાય છે, ને તેથી આપણું શરીર પણ સારૂં દેખાય છે. (૨).

પાઠ ૩૯ મો.

મેવો (ના) દરાખ ચારોળી પસ્તા બદામ તેમજ જાંબુ ફેરી જમરૂખ વગેરે ફળ.
ગાંધીની (ના) નેસ્તીની.
બદામ (ના) એક જાતનો ઠળી આવાળો મેવો.
દુકાન(ના)બજારમાં માલ વેચવાનું ઠેકાણું.
ઓળખીતો (ના) પીછાનવાળો, જાણીતો.
દરાખ (ના) લીલો મેવો.
કાજુ (ના) મેવાનું નામ.
વાટી (ના) કોપરાના ગોટાનું અડધીઊં.
મગફળી (ના) મગની શીંગ (વિલાતી શીંગ)
ખજુર (ના) ખજુરીનું ફળ.
મામા (ના) માના ભાઈ.
ચારોળી(ના)મેવાનું નામ
બતાવી (ક્રિ) દેખાડી.
ભાણીઆ (ના) ભાણા.
ખારેક (ના) સુકાયેલું ખજુર.

પાઠ ૪૦ મો.

વાર (ના) અઠવાડીઆનો દિવસ, વખત.
નિશાળમાં (ના) વિદ્યા ભણવાના ઠેકાણાંમાં.
છુટ્ટી (ના) રજા.
ચંદ્રમા (ના) ચાંદ, ચાંદો.
દિવસ (ના) દાહાડા.
રવિવાર=સુરજનો વાર.
સોમવાર (ના) ચંદ્રમાનો વાર.
કેડે (અ) પછી, પુઠે.
ગુરૂવાર (ના) ભેસ્પતવાર.
મૂકેછે (ક્રિ) બેસાડે છે.
ચાલ (ના) રીત, ધારો.

પાઠ ૪૧ મો.

જબરી (વિ) જોરાવર
વહાણામાં=સવારમાં
માંસ (ના) ગોસ.
ચચ્ચાર (વિ) ચાર ચાર.
કીડા (ના) લાંબા જીવડા.
કુદતા (કૃ) ઠેકડા મારતા.
ડોલતો (કૃ) ધુણતો. લેહેકાતો.
જનાવર (ના) જાનવર.
સાંજ (ના) દીવા બતીનો વખત, સંધ્યાકાળ.
લાંઠ (વિ) લુચ્ચો.
માળો=પક્ષીનું રેહેઠાણ.
અનાજ (ના) દાણો.
મુએલાં=મરી ગયલા.
ફોડી (કૃ) ફોલી, ભાંગી.
નસાડે (ક્રિ) હાંકી મૂકે.

પાઠ ૪૨ મો.

ભાળો (ક્રિ) જુઓ.
કાગ (ના) કાગડો.
પાંખાળો=પાંખવાળો.
રાગ (ના) ગાવાનો સોર.
રૂપાળો (વિ) સારો. શોભિતો.
ચોંપે=ઉતાવળા થઇને.
ચાહે (ક્રિ) ઇચ્છે, માંગે
હણુવા (કૃ) મારવા.
જલદી (અ) તુરત, ઝટ.
ચતુર (વિ) શાણો.
જલદી=તરત.
ચેતી (કૃ) જાણી, સમજી.

(કવિતાની સમજુતી). (૬).

સાંજે જઇ સુવા સારૂ માળો બાંધવા બેઠો, એવા એક કાગડાને જોયો; તે બે પાંખવાળો બોલતો હતો, પણ તેનો રાગ સારો નહિ હતો. (૧).

કોઈ માણસ હાથમાં કાંકરો લઇને તેને ચુપકીથી તાકીને મારવાનું કરે તો તે ચંચળ જાત મનમાં જાણીને તુરત ઊડી જાય છે. (૨).

પાઠ ૪૩ મો.

સગાં (ના) સગાંવાહલાં.
પિતરાઈ (ના) કાકાના વંશના, કુટુંબી.
સાળીઓ=વહુની બેહેનો.
માળાઈ (વિ) મોસાળ તરફના.
બનેવી (ના) બેહેનનો વર.
ભત્રીજો (ના) ભાઇનો છોકરો.
માસો (ના) માશીનો વર
ભાણેજ (ના) બેહેનનો છોકરો.
ફૂઓ (ના) ફોઇનો વર.
વર (ના) ધણી, ભરથાર.
વહુ (ના) બાયડી.
સાળો (ના) વહુનો ભાઈ.

પાઠ ૪૪ મો.

જમાઈ=છોકરીનો વર.
સંપીને (કૃ) હળીમળીને.
સાવકાં (વિ) બાપ એક ને મા જુદી તે, ઓરમાઈ.
વેવાઈ (ના) છોકરી કે છોકરાનો સસરો.
ઓરમાઇ (વિ) સાવકો.
વેવાણ (ના) છોકરા કે છોકરીની સાસુ.
સગાં (વિ) એક મા તથા એકજ બાપના પેટના.
દૂધભાઈ (ના) આંગળીઆત ,કોઠાઇ.
બનતું (કૃ) હળી મળીને રહેવાતું.
દીકરી (ના) છોકરી.
વરવહુ=ધણીધણીઆણી

પાઠ ૪૫ મો.

કાપડ (ના) કપડાં, લૂગડાં.
ચૌટું (ના) મોટું બજાર.
ફડાવ્યું (ક્રિ) ચીરાવ્યું.
ખાદી (ના) એક જાતનું જાડું કપડું.
દોશીવાણીઆ (ના) કાપડીઆ, લૂગડાં વેચનાર.
વાણોતર (ના) ગુમાસ્તો.
બાસ્તો (ના) એક જાતનું કપડું.
સેલું (ના) કસબના છેડાવાળું લૂગડું.

હાટ (ના) બજાર, દુકાન.
જાજમ (ના) બીછાવવાનુ સારૂં ઊંચું પાથરણું.
કાજે (અ) વાસ્તે.

પાઠ ૪૬ મો.

મહિના (ના) ૩૦ દહાડાવી મુદત.
દીવાળી (ના) વર્ષનો છેલ્લો દહાડો, (આસો વદ અમાસનો દિવસ)
રામનવમી (ના) રામજીનો જન્મ દિવસ ચૈત્ર સુદ નોમનો દહાડો. [મોસમ.
શિયાળો (ના) ટાઢની
ઉતરાણ=મકરશંક્રાંતિ.
અખાત્રીજ (ના) તેહેવારનો દિવસ, વૈશાખ સુદ ત્રીજનો દહાડો.
ઊનાળો (ના) તાપની મોસમ. [ૠતુનુંનામ.
વસંત (ના) રાગનું નામ,
વરસ (ના) સાલ, (બાર મહિના).
ટાઢ (ના) ઠંડ, હીમ.
પર્વ (ના) તેહેવાર.
દેવદીવાળી (ના) ઠાકોરજીની દીવાળી. (કારતેક સુદ ૧૧ નો દિવસ). [પછી.
ત્યાર કેડે (અ) ત્યાર
વસંતપંચમી (ના) વસંત ૠતુ બેસવાનો દિવસ (માહ સુદ પાંચેમ).

પાઠ ૪૭ મો.

ચોમાસું (ના) વરસાદની મોસમ. (જેઠ, આષાડ, શ્રાવણ ને ભાદરવો એટલા ચાર મહિના.)
પજ્જુસણ(ના)શ્રાવકલોકોનો તેહવાર, (શ્રાવણવદ ૧૧ થી ભાદરવા સુદ ૪ સુધી.)
ગોકળ આઠમ (ના) શ્રીકૃષ્ણનો જન્મદિવસ (શ્રાવણ વદ ૮).
શ્રાવણ (ના)હિંદુના વરસનો ૧૦મો મહિનો.
પખવાડીઉં (ના) પદરવાડીઉં (પંદર દહાડાની મુદત.)
ગણપતિચોથ (ના) ગણપતિનો જન્મદિવસ, દગડા ચોથ ભાદરવા સુદ ૪).
વરસાદ (ના) મેધ, મેહ.
શરાધીઆં (ના) મુએલાંની ક્રિયા કરવાના તેહેવારો (ભાદરવા વદ અમાસ સુધીના ૧૫ દહાડા.)
તિથિ (ના) રોજ, મીતી.
ઉતરતાં (કૃ) પુરા થતાં.
દશરા=વિજય દશમી, (આસો સુદ દસેમ.
દીવાસો (ના) મોટો તેહેવાર તે સો પરબનો મ્હાસો એ દિવસથી બધા તહેવારો શરૂ થાયછે, (આષાડ વદ અમાસનો દિવસ.)
મેળા (ના) તમાશા.

પાઠ ૪૮ મો.

વાજાં (ના) રાગ કાઢવાના યંત્રો.
વરઘોડો(ના)વર પરણવા જતી વખતનો વાજાં ઢોલ સાથેનો રસાલો.
દેવલ (ના) દેરૂં, મંદીર.
નાદ (ના) અવાજ.
સરણાઈ (ના) પીપી.

તતૂડાં (ના) રણશીં-ગડાં.
ઝાંઝ (ના) તાસાં, કિર-તાલ.
નગારાં (ના) ઢોલ.
ઝમકારો (ના) રણકો.
ભૂંગળ (ના) લાંબુ વાજું.
કુંડાળું (ના) ચકરડું.
ઘડીઆળ (ના) વખત જાણવાનો સંચો.
પખાજ (ના) મરદંગ.
વાહવા (અ) ઓહો!
ઢોલ (ના) મોટું ન-ગારૂં,
શાદ (ના) અવાજ.

પાઠ ૪૯ મો.

જન્મગાંઠ (ના) વરસ ગાંઠ, જન્મદિવસ.
વરસગાંઠ (ના) શાલ-ગીરી, જન્મતિથી, જન્મદિવસ.
રાઇતાં (ના) દહીંમાં કેળાં દુધી ચીભડાં વગેરે સમારીને નાંખી લચકા જેવું કરી મેળવેલું તે.
બીડાં (ના) પાનની બીડી.
પાનસોપારી (ન) તં-બોળ ને ફોફળ
કંસાર (ના) મોટી લાં-પસી.
અડાડયો=અડકાડયો.
કઢી (ના) છાસને ઉકા-ળીને માંહે મીઠું મરચું ને અળધ નાંખેલી તે.
જમવાનું (ના) જમણ, ભોજન.
મજા (ના) લેહેજત.
તેડયા (કૃ) બોલાવ્યા.
મંડયા (ક્રિ) મચ્યા.

પાઠ ૫૦ મો.

ચોકખાઇ (ના) સુઘ ડાઇ.
ઉતારવી=સોરી કાઢવી.
સાબુ (ના) મેલ કાઢ-નારી ચીજ.
દાતણ=આવળ કે બાવ-ળની સોટીનો કકડો.
શરીર(ના) દીલ, અંગ.
ગૂમડાં (ના) મોટાફોલા.
ઊલ (ના) મોઢામાનું વાસ મારતું વાસીથુક.
ફિકર (ના) ચિંતા.
કોહ (ના) સડો, ફોલા.
ગંધાય (ક્રિ) વાસ મારે.
ઘસવા (ક્રિ) ચોળવા.
જૂઓ (ના) માથામાં કીડીના જેવા ઝીણા જીવડાં પડેછે તે.
મસળવું (ક્રિ) ચોળવું.
ગંદાં (વિ) ગોબાં.
સાજાં (વિ) સારાં, સુખી.
ચોકખાં (વિ) સાફ.

પાઠ ૫૧ મો.

ઉપણે (ક્રિ) વા દેઈ ક-સ્તર કાઢે, ઝાડકે.
તાપ (ના) ગરમી.
લૂઓ (ના) લોદો, લ-ચકો.
પાકવું (ક્રિ) નીપજવું.
ઉથલાવીને (કૃ) ફેરવીને.
કલેડું=ઠીકરાની તાવી.
લોઢી (ના)લોઢાની તાવી.
ખેડવું (ક્રિ) જમીન પો-ચી પાડવી.
શેકવું (ક્રિ) ખરૂં કરવું.
વાવેછે (ક્રિ) રોપેછે.
ઊગી (કૃ) ફૂટી.
કાચું (વિ) રાંધ્યાવગરનું
લોટ (ના) આટો.
ઘડેછે (ક્રિ) ટીપેછે.
મેર (ના) બાજુ તરફ.
લાલ(ના)રંગીલા,રંગલા.

(કવિતાની સમજુતી). (૭).

દૂધ ને રોટલો (દૂધમાં ચોળીને) ને દહીં ને ભાત દહીંમાં ભાત નાંખીને, વળી લાડવા ને વાલ મારા લાલ ખાઈ જાઓ.

પાઠ પર મો.

ભલા (વિ) સારા.
ઢીમણું (ના) ઢીમું, ઢેકા
હીંચકા (ના) ઝોલા.
ગભરાવું (ક્રિ) અકળાવું.
કોણી(ના) હાથનુંઢીંચણ
વારો (ના) વખત.
અઝાડીને=વળગાડીને.
ખસેડ્યા=આઘા કર્યા.
ધરાવું (ક્રિ) પેટ ભરીને ખાવું, તરપત થવું.
આઘો (વિ) દુર, વેગળો.
સામું (અ) તરફ
દયા (ના) મેહેર, રેહેમ.
હીંચકા (ના) હીંચકા ખાતા.
વેગળા (વિ) આઘા, દુર.
પેટ ભરીને=ધરાઇને.

પાઠ ૫૩ મો.

કાતરી (ક્રિ) કરડી.
લોક (ના) માણસો.
સતાઈ (કૃ) છુપાઈ, ભરાઈ.
ચંચળ (વિ) હોંશીઆર.
તરત (અ) જલદી, ઝટ.
સર્વે (વિ) સઘળા, બધા.
ફૂંકતો (કૃ) ફૂંક મારતો.
ખૂણે ખોચરે=દરમાં.
ભોય=જમીન, ધરતી.
દીઠામાં (કૃ) જોવામાં.
જબરા (વિ) જોરાવર.
ઝાલવા (કૃ) પકડવા.
કશું (વિ) કાંઈપણ, જરા.

પાઠ ૫૪ મો.

રંજાડ (ના) તોફાન.
દીવટ (ના) જ્યોત, બત્તી.
ધાડ(ના) લૂટારાની ટોળી.
કપડાં (ના) લુગડાં.
ખાસાં (વિ) મજાનાં.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
મિની (ના) બિલાડી, મંજારી.
પાર (ના) છેડો.
વધિયા (ક્રિ) વધી ગયા.
પકડ્યા (ક્રિ) ઝાલ્યા.
માંડે (ક્રિ) મચાવે.
ગડબડ (ના) ગડબડાટ કરતી.
કરડી (ના) કાતરી.
મહા (વિ) મોટું, ઘણું

(કવિતાની સમજુતી). (૮).

ઉંદરો હારબંધ વધી ગયા, તેમાં કેટલાક ઝાલ્યા પણ પાર આવ્યો નહીં; જેમ લુટારાની ટોળી કેમ આવે તેમ તેઓ રાતે તોફાન મચાવી રેહે છે. (૧).

તેઓ મજાનાં કીમતી લુગડાં કરડી ખાય છે, ને દીવાની દીવેટ લઈ જાય છે; એને પકડવાનો એકે ઉપાય નથી, પણ જો બિલાડી મળે તો મોટું સુખ થાય (તે ઊંદરને પકડી લે). (૨).

પાઠ ૫૫ મો.

પાંદડાં (ના) પાતરાં.
સાંભરે (ક્રિ) યાદ આવે.
બાપડી (વિ) બીચારી.
ઓઢવું (ક્રિ) શરીર પર ઢાંકવું.
વાળ=બાલ, નીમાળા.
ભુલી (ક્રિ) વીસરી.
ભુલશો (ક્રિ) વીશરશો
દીલ (ના) શરીર, અંગ.

પાઠ ૫૬ મો.

આંચળ (ના) થાન, ધાઈ.
ધાવણા (વિ) નાના, દૂધ પીતા.
જોર (ના) બળ, શક્તિ.
કરડવા (કૃ) બચકું ભરવા.
વગર (અ) વિના, શીવાય.
આખલા (ના) ગોધા
એટલા માટેજ (અ) એને વાસ્તેજ.
કર્યાં (ક્રિ) બનાવ્યાં.

પાઠ ૫૭ મો.

ઝાડપાલો (ના) ઝાડના ઝીણાં પાતરાં તથા છોડ વગેરે.
કૂવો (ના) ઉંડો ખોદી કાઢેલો વેહેતો ઝરો.
નદીઓ (ના) મીઠા પાણીનો ધોધ પર્વતમાંથી નીકળેલો તે.
વાવ (ના) પગથીઆવાળો પોહોળો ઉતરવાનો કુવો.
મોળું (વિ) મોળાસ પડતું.
મીઠું (ના) નીમક (મીઠાસ વાળું.)
ખારૂં (વિ) મીઠાના સ્વાદ જેવું.
જીવેછે (ક્રિ) ટટાર રહેછે
ભરેલાં (કૃ) ભરપૂર.
જોઇએ તેટલું=કામજોગ, ખપ જેટલું.

પાઠ ૫૮ મો.

લખોટી (ના) લાખની ગોળી, મંજી.
ઠરે (ક્રિ) સાબીત થાય.
છાનોમાનો(વિ)ચુપચુપ.
ગમે (ક્રિ) સારૂં લાગે.
ચોરવું (કૃ) કંઈ ચીજ છાનામાના લેવી તે
ભુલી ગયો (ક્રિ) વિસરી ગયો.

પાઠ ૫૯ મો.

મહીપતિ (ના) રાજા.
પસ્તાય (ક્રિ) દલગીર થાય.
પાછળથી=પછવાડેથી.
ચાહન (વિ) ખુલી, જાહેર.
ઝલાય (ક્રિ) પકડાય.
નર (ના) માણસ.
સમજી (કૃ) જાણી.
બાંધી મારે (ક્રિ) ફટકાનો માર મારે.

(કવિતાની સમજુતી). (૯).

ચોરીમાં સુખ સમજીને જે માણસ કોઇને ત્યાં ચોરી કરીને આવે; પછી ચોરીથી થતું દુઃખ જ્યારે જુએ છે ત્યારે મનમાં ઘણો અફસોસ કરવા માંડેછે.

જ્યારે ચોર ઝલાયછે, ત્યારે ચોરી ઉઘાડી થાયછે, પછી રાજા કે હાકેમ

તેને બાંધીને ફટકાનો માર મારે છે, ત્યારે તેની છેક બેહુરમત થાયછે (આબરૂ જતી રહેછે) (૨).

પાઠ ૬૦ મો.

આંગણું (ના) બારણું બારણાની આગળની જગો તે.
અજવાળું (ના) ઉજાશ.
પરશાળ (ના) પેહલા ખંડની ભોય તળીઆની જમીન.
પછીત (ના) પછવાડેની ભીંત.
ચોક (ના) ખાળ.
ઓટલો (ના) ઘરના આંગણા આગળ ઉંચી બસવાની જગો કરેલી તે, મોટી ઓટલી.
છીંડી (ના) ખડકી,
કરા (ના) દીવાલ, ભીંત.
મેડા (ના) માળ.
અગાશી (ના) ધાબુ.
ઓરડો=મોટી કોટડી.
સાંભળો (ક્રિ) ધ્યાનમાં લો.
ઉઘાડી (વિ) ખુલી.
કરેલી (કૃ) બનાવેલી.

પાઠ ૬૧ મો.

રસોડું (ના) રાંધણી.
અંધારૂં=ઉજાસ નહિતે.
બારી (ના) માળ ઉપરના ભડાનાં બારણા.
ગોખલા=નાના હાટડાં.
ભંડારીઆં (ના) હાટડાં.
રસોઈ (ના) રાંધવાનું.
ધૂમાડીઉં (ના) ધુમાડો જવાનો રસ્તો કાઢેલો તે, ચીમની.
તાકાં(ના)મોટા ગોખલાં.
પાણીઆરૂં (ના) પાણીનાં બેડાં મૂકવાની ઓટલી.
ધૂમાડો (ના) ધૂણી.
ચોકડી (ના)મોટો ખાળ.
તાળું (ના) પેટી બંધ કરવાનું હથિયાર.
ટાંકાં (ના) વરસાદનું પાણી ભરી મુકવાંના બાંધના ઉંડા કૂવા.
ગોટાય (ક્રિ) ઘેરાય.
છો (ના)મરડીઆ કાંકરાનેભઠીમાં પકવેલા તે.
દાદર (ના) લાકડાના પાટીઆંની સીડી.
ઓટલી=નાનો ઓટલો.
જાળી (ના) સળીઆ જડેલી નાની બારી.
ઝીલવું (ક્રિ) પડતુ સાહવું.
નીસરણી (ના) વાંસકે વળીનો દાદર.
ગામડું (ના) નાનું ગામ.

પાઠ ૬૨ મો.

કૂકડી (ના) મરઘી.
ખડખડે=અફળાએ.
વહાણું (ના) સહવાર.
છેડવું (કૃ) અડકવું.
દીપે (કૃ) સારો દેખાય.
માંજર (ના)માથા પરની લટકતી ચામડી.
ભાત ભાતના (ના) જાત જાતના.
પીછાં (ના) પીછ,
સેવે (ક્રિ) સાચવે.
ઉકરડા (ના) ખાતર વાળી જગો.
બીકણુ=નરમ, પોચો.
ધંધો (ના) રોજગાર.
ખોતરવાની (કૃ) ખણવાની, ખોદવાની.

ધસવું (ક્રિ) આગળ દોડી આવવું.
વળગવું (ક્રિ) બાઝવું.
જાળવેછે=સાચવેછે.
કાયર (અ) હેરાન.
કૂકડો (ના) મરઘો.
રૂપાળો (વિ) શોભિતો.
કુકડૂકૂક (ના) મરઘાનું બોલવું, વાસવું.
વળગેછે (ક્રિ) બાઝેછે.

પાઠ ૬૩ મો.

સાપ (ના) ઝેરી જાનવર
ગણતો (ક્રિ) પત કરતો.
વેર=દુશ્મનાઈ, ખાર.
જીવ (ના) પ્રાણ.
ચગદી (ક્રિ) કચડી.
લગારેક (વિ) જરા.
નાગ=ફેણવાળો સાપ.
નબળા (વિ) કમજોર.
છેલ્લીવારે (અ) આખરે.
ચટકા (ના) ડંખ.
છોલાયું (ક્રિ) સોરાયું.
પ્રાણ (ના) જીવ.
ફેણ (ના) સાપ તથા નાગ માથું પોહોળું કરેછેત.
દર (ના) બાકું, કાણું.
પછાડી (ક્રિ) ઝીકી, અફાળી
ભેગી (વિ) એકઠી.
ઝાઝા (વિ) ઘણા, બહુ.

(કવિતાની શમજુતી). (૧૦).

નબળા પણ ઘણા લોકની સાથે કોઈ પણ દહાડો અદાવત રાખવી નહિ કેમકે મોટા કાળા નાગનો, કીડીઓ બધી એકઠી થઇને આવી રીતે જીવ લેછે (જુઓ કીડીઓ નબળી પણ ઘણી, અને સાપ જબરો પણ એક).

પાઠ ૬૪ મો.

છોડવા (ના) નાનાછોડ.
મૂળીઆં (ના)મૂળ, જડ
વાટ (ના) રસ્તો રાહ.
થડ (ના) ઝાડનો વચલો ગોળ ભાગ.
જીવે (ક્રિ) ટટાર રહે.
ઓગળે (ના) પીગળે.
ડાળાં (ના) ઝાડની મોટી શાખા.
વેહ (ના) કાણું, છીદ્ર.
ફૂલ (ના) પુષ્પ.
વાદળ (ના) આકાશ.
કસ (ના) રસ, તત્વ.
ફળ (ના) લીલો મેવો.
ચરી (ક્રૃ) વણી.
પથરાય (ક્રિ) ફેલાય.
વેલા (ના) જમીનપર પથરાતા છોડ.
આંબો (ના) કેરીનું ઝાડ.
છોડ (ના) છોડવો.
કોહળું (ના) તરકારીનું નામ, શાકનું નામ.

પાઠ ૬૫ મો.

લીલાં (વિ) ખુબસુરતાં.
કચરો (ના) મેલ.
કરમાઇને(ક્રિ)ચીમળાઇ-
સુકાવું=કરમાઇજવું [નિ.
સીંચીએ (ક્રિ) રેડીએ.
ટટાર(વિ)સીધાં. [રેડવું.
છાંટવું (ક્રિ) છંટકારવું,
તાજા (વિ) લીલા.
વરસતો (ક્રિ) પડતો.
મસ (વિ) ઘણી, બહુ.
લૂલા (વિ) મુરદાલ.

પાઠ ૬૬ મો.

રીસાળ (વિ) તામશી.
રીસાયો (ક્રિ)ગુસ્સે થયો.
ચેન (ના) સુખ, મજા.

પિરસેલી (વિ) ખાવાનું મુકી તૈયાર કરેલી.
મુદ્દલ (વિ) જરાએ.
મેળા (ના) તમાસો.
વેદના (ના) દુઃખ, પીડા.
ભાંડુ (ના) ભાઇ બેહેનના છોકરાં છૈયાં.
માલ (ના) જીવ, વીસાત
પુગે (ક્રિ) લાગે, શાલે
વીંછી (ના) ઝેરી જીવડો
ટેવ (ના) આદત.
ખોટું (વિ) માઠું, ખરાબ.

પાઠ ૬૭ મો.

તણખલાં (ના) તંખલાં
ઇંડાં (ના) બેદાં.
રૂ (ના) કપાસમાંથી કપાસીઆ કાઢી નાખી જે રહેલું તે.
વસ્તુ (ના) ચીજ.
આખું (વિ) બધું, સઘળું.
ચીંચીં=ચીચીઆરી.
રઝળીને (કૃ) રખડીને.
ધીમેધીમે (અ) હળવેહળવે, આસ્તે.

પાઠ ૬૮ મો.

પાલો=ઝીણાં પાતરાં
સૂરજ (ના) સૂર્ય.
ઝાંઝવાં (ના) ઘણા તેજથી આંખે ન સુઝેતે, અંધારાં.
ગરમી (ના) તાપ.
તેજ (ના) પ્રકાશ, નુર.
નીપજવું (ના) પાકવું.
ધાન્ય (ના) અનાજ.
સર્વે (વિ) બધી.

પાઠ ૬૯ મો.

બગાડ (ના) નુકસાન
ગભરાઇ (કૃ) અકળાઇ.
ધાજો=મદદે આવજો.
છેતરવું (ક્રિ) ઠગવું.
સીમમા (ના) ખેતરમાં, ગામની હદમાં.
આસપાસ (અ) આજુબાજુ, ચોતરફ.
ખેતરવાળા (વિ) ખેતરના માલીકો.
ખેડૂત (ના) ખેતીકરનાર
ચારતો (કૃ) ચરાવતો.
અનથી (વિ) ખોટી.
હસવા (ક્રિ) મજાકકરવા.
શરમાઇ (કૃ) લજવાઇ.
ખરેખરો (વિ) સાચો.
સાચી (વિ) ખરી.
જૂઠું=ખોટું.
છેતર્યા=ઠગ્યા.

પાઠ ૭૦ મો.

ઘૂરકવું (ક્રિ) ગુસ્સાથી જોવું.
લોહીલોહાણુ=લોહીઆળ, લોહી નીગળતા.
પામીએ (ક્રિ) ખમીએ.
બચકાં (ના) ડાચાં.
ભસવું=કૂતરાનું બોલવું.
તૂટી પડવું (ક્રિ) એકદમ વળગી પડવું, ધસારો કરવો.
ગરીબ (વિ) અનાથ.
સોબત (ના) સંગત.
બાપડો (વિ) બીચારો.
ભૂડાં (વિ) ખરાબ.

પાઠ ૭૧ મો.

પજવીએ (ક્રિ) કાયર કરીએ, દુઃખ દઇએ.
હળીમળીને (કૃ) સંપસપીને, એક દીલથી.
ઉગામીએ=ઊઠાવીએ.
દુખાય=દલગીર થાય.
માંહોમાંહે (અ) એક બીજા, અરસ પરસ,
રાજી થવું=ખુશી થવું.
હેત (ના) પ્યાર.
રીસાવું (ક્રિ) ગુસ્સે થવું.
વહેંચી (કૃ) ભાગ પાડી.
સંપસંપીને (કૃ) હળી મળીને.

પાઠ ૭૨ મો.

ઝગઝગાટ (વિ) ચળકાટ.
પૃથ્વી (ના) દુનિઆ.
વહાલો (વિ) પ્યારો.
ઘોર (ના) બીયામણું, અંધારૂં.
ગગન (ના) આકાશ.
ઊંચો (વિ) દુર, ઉપર.
પરમેશ્વર=મોટો ઈશ્વર.
ચળકતી (વિ) ઝળકતી.
જીવાત (ના) રેહેવાત.

પાઠ ૭૩ મો.

મહિમા (ના) લીલા
કરનાર (વિ) બનાવનાર.
આમલી (ના) એકજાતનું ઝાડ અને તેનું ફળ.
જગ (ના) જગત.
કોઠી (ના) કોઠાનું ઝાડ.
સરજનાર (ના) પેદા કરનાર.
તારા (ના) ચાંદરણી.
ભજવા (ક્રિ) ભકતી કરવા.
દેવ (ના) પરમેશ્વર.
તાડ (ના) તાડીનું ઝાડ.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૧).

ભાઇઓ તમે આ મોટા ઝાડ જુઓ, એમાં સૌથી તાડનું ઝાડ ઊંચું છે, કોઈ આમલી કોઈ આંબો ને કોઈ કોઠીનું ઝાડ પણ હોયછે, ને જુઓ કે તે બધાનાં ફળ જુદા હોય છે. (૧).

જે આ જગતનો બનાવનાર ઈશ્વર છે તે સૂરજ તારાનો પેદા કરનાર છે, માટે એજ હમારો મોટો દેવ છે, તેને ભજવાની ટેવ રાખીએ.

પાઠ ૭૪ મો.

નિશાળ (ના) વિદ્યા ભણવાનું ઠેકાણું.
રંગત (વિ) રંગેલા.
વતરણું (વિ) લાકડાની કલમ.
તેયાર (વિ) તરત કામમાં આવે એવું.
સો (વિ) દશદશકા.
એકડેએક (ના) એક ની સંખ્યા.
સ્લેટ (ના) પથ્થર પાટી.
પોતીઆં (ના) પોતીઆં.
મોઢે=મોંથી ભણીજતા.
ખડી (ના) ચીકણી-ધોળી માટી.
પાટી (ના) સફેતો કે ધુળથી લખવાનું નાનું પાટીયું.
ધુળ (ના) રજ.
ફિકર (ના) ચિંતા.
મંગાવીએ (ક્રિ) અણાવીએ.
જાળવીને=સાચવીને.
મંજાવીને (કૃ) સાફ કરાવીને.

પાઠ ૭૫ મો.

ચિતારો (ના) છબી પાડનાર, ચીતરનારો.
હિરાકશી (ના) એક જાતનો કાળોરંગ બનાવવાનું વસાણું.
ચડાવતો (કૃ) ચોપડતો.
ભાઇબંધ (ના) દોસ્તદાર.

શાહી (ના) રૂસનાઈ.
હરડાંબેડાં (ના) એક જાતનાં ઝાડનાં ફળ.
હસેછે (ક્રિ) મજાક કરેછે.
ભટ (ના) મહારાજ.
ભૂકો (ના) સુગદો.

પાઠ ૭૬ મો.

ધનતેરશ (ના) ધન પુજવાની મ્હોટી તેરસ.
બાજુબંધ (ના) કોણીનું ઘરેણું.
છવીટીઆં (ના) પગના આંગળાંનું રૂપાનું ઘરેણું.
સાંકળાં (ના) હાથ તથા પગનું ઘરેણું.
પોંચી (ના) હાથનાં કાંડાનું ઘરેણું
કંદોરો (ના)કેડનું ઘરેણું.
બેરખી (ના) કોણીનું ઘરેણું.
ચોકડાં (ના) કાનની લાલીનું ઘરેણું.
બાજઠ (ના) પાટ.
વાનાં (ના) ચીજો.
અકોટી (ના) કાનનું ઘરેણું.

તુશીપાટીઆં (ના) બાયડીના ડોકનું ઘરેણું.
ટુંપીઓ (ના) ગળચવો.
કડાં=હાથનાં ઘરેણાં.
વીંટી (ના) મુદ્રિકા.
બાઇડીઓ=બઇરીઓ.
ધોતા (કૃ) સાફ કરતા.
કોર (ના) બાજૂએ.
હીરાકંઠી (ના) હીરાકડીની સોનાની સાંકળી.
વાળી (ના) નાકનું નાનું ઘરેણું.
વાંક (ના) બાયડીના હાથનું ઘરેણું.
કલ્લાં=સાદાલીસા તોડા.

પાઠ ૭૭ મો.

ખીલા (નાં) બેઠેલાં માથાનો લોઢાનો અણીદાર ખુટો.
સોનેરી (વિ) સોનાના.
કિંમત (ના) ભાવ.
બુટ્ટા (ના) કસબના ફુલ.
હળપુણી (ના) લોઢાનો દાંતો.
કિનખાબ (ના) જર.
પાવડો (ના) માટી ઉસરડવાનું લોઢાનું હથિયાર.

સાંકળ (ના) લોઢાની સાંકળી.
નકુચા (ના) સાંકળ ભેરવવાનો ખીલો.
હળ (ના) જમીન ખેડવાનો લોઢાનો અણીદાર ખુટો.
થયલી (કૃ) બનેલી.
અન્ન (ના અનાજ.

પાઠ ૭૮ મો.

ડોકું (ના) ધડની ઉપરનો ભાગ, ડોક.
હડપચી (ના) ડાઢીઆગળની જગો.
બોચી (ના) ગરદન.
ગાંસડી (ના) બચકી, પોટલી.
લમણા (ના) ગાલ આગળનો ભાગ.
મોખરો (ના) જરૂખો.
ધડ (ના) ડોકની નીચેનો ભાગ.
બાબરી (ના) ચોટલો.

પાઠ ૭૯ મો.

બગલ (ના) કાખ.
પેઢુ=પેટ નીચેની જગા.
તળીઉં—નીચલા ભાગ.
વાંસો (ના) પીઠ, બરડે

કેડો (ના) કમ્મરે.
ગાળો (ના) ભાગ.
એડી (ના) પગના તળીઆ ને ખડા આગળનો ભાગ.
ઢીંચણુ (ના) ઘુંટણુ.
થાપો (ના) ભાગ.
ઘુંટી (ના) પગની એડી આગળનો ઢેકો.
ખભાં (ના) ખાંધ.
કાંડું=હાથનો પોંહોચો.
સાથળ (ના) જાંગ.
કાખ (ના) બગલ.
હથેલી (ના) હાથેલી.
નળો (ના) ઘુંટણુ હેઠેનો ભાગ.

પાઠ ૮૦ મો.

સોબત (ના) સંગત.
આંબાવાડીઉં = આંબા ઉગેલા હોય તે વાડી.
રખવાળ=સાચવનાર.
ટપેર્યો (ક્રિ) ઠોકયા માર્યા.
પહોંચ્યો (ક્રિ) આવી લાગ્યો.
ઝાંપો=કાંટાનું બારણું.
ફેરી (ના) આંબાનું ફળ.
હીંડ (ક્રિ) ચાલ, દોડ.

પાઠ ૮૧ મો.

સંગ (ના) સંગત.
પ્રેમ (ના) હેત, પ્યાર.
ઠામ (ના) ઠેકાણું.
ભાગ્યશાળી (વિ) નસીબવાન, નસીબવાળો.
પેસે (ક્રિ) આવે.
ઠરશે (ક્રિ) થોભશે.
રૂડો (વિ) સારો.
ભુંરો (વિ) ખરાબ.
મેહેતા (ના) મેહેતાજી, ગુરૂ.
સંગ (ના) સોબત.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૨).

જેને જેવી સંગત તેવોજ રંગ ત્યાં બેસે, જેને જેવી સંગત તેવુંજ હેત ત્યાં વધે, જેને જેવી સંગત તેવાંજ કામ તે કરશે, અને જેને જેવી સંગત તેવેજ ઠેકાણે જઇને તે ઉભો રહેશે; સારી સંગત હશે તો તે સારો બનશે; ને નઠારી સંગત હશે તો નઠારો બનશે; પણુ સારો મેહેતાજી શીખવનાર હોય તો તેની સંગતથી નશીબવાળો હોય તો તે વિદ્યા ભણે (ભણીને નશીબવાળો થાય.)

પાઠ ૮૨ મો.

જલેબી (ના) એક જાતનું ખાંડનો રસ પાયલું પકવાન.
ભાખરા—જાડ (જાડા.
પોર (અ) ગયે વર્ષે.
ભાણે (ના) જમવાના આસન ઉપર.
પકવાન (ના) લાડુ જલેબી દહીં તરા વગેરે મીઠાઇ.
પતાસાં (ના) બતાસાં.
હારડા=ખાંડના ચકતા.
નાત=જમણુવાર, જાત.
રમકડા=ખાંડના રસની

ખાવાની ચીજો.
ઘેબર (ના) એક જાતનું ખાંડનો રસ પાયલું પકવાન.

પાઠ ૮૩ મો.

ખાતર (ના) મોટું બાકું.
ખોતરવું (ક્રિ) ખોદવું
વણજારૂ (વિ) શીકારૂ, વણજારઆનો.
નજર (ના) નીઘા, ધ્યાન.
દાટવું (ક્રિ) ડફણાવવું.
ધન (ના) પૈસા, દોલત.
ધણી (ના) શેઠ, માલિક.
સમજે (ક્રિ) ચેતે.
તાણતો (ક્રિ) ખેંચતો.
ગયેલું (કૃ) ખોવાયલું.

પાઠ ૮૪ મો.

વઢવાડ (ના) લડાઈ.
મેળાપ (ના) મુલાકત.
ચડભડી (કૃ) લઢી, વઢી
જમણ (ના) જંબાનું.
અથાણું (ના) આથણું.
શેખી (ના) પતરાજી.
ખરીદવું=વેચાતું લેવું.
જણીઓ=બાઇઓ.
રડયું ખડયું=કોઈ કોઈ.
સામટો (વિ) એકઠો.
હાંલ્લું=કાદવનું મટકું.

ભેગું (વિ
મોઘું=ઘણી કીમતનું.
સાહુકાર=પૈસાવાળો આબરૂદાર ગ્રહસ્થ.
લેખું (ના) ગણતી.
ઘાંટો (ના) સોર, પોકાર.
લેખવે=ગણે, પતકરે.
કોનો (સ) કઈ ચીજનો.

પાઠ ૮૫ મો.

સમડી (ના) કાગડા કરતાં મોટું જબરી પાંખવાળું પક્ષી.
વાઘરી (ના) પારધી.
જાળ (ના) ફાંદો.
કરગરવું (ક્રિ) કાલાવાલા કરવા.
મરડવું (ક્રિ) આમળવું.
અમથો (વિ) ખાલી.
બગાડયું=નુકશાન કીધું.
લુચ્ચી (વિ) ઢોંગી, ખંધી.
ડોક (ના) ગરદન, ગળું.
વિચારવું=તોલ કરવો.

પાઠ ૮૬ મો.

બીડમાં (ના) ખેતરમાં.
મમત (ના) ભોસ, જીદ
ફુલાવવું (ક્રિ) મોટું કરવું.
ગજું (ના) શક્તિ.
તાલેવર (વિ) પૈસાદાર.

ચ
બરોબ
હરી

પાઠ ૮૭ મો.

આડોશી પાડોશી (ના) પાસેના ઘરમાં રેહેનારા,જોડેના ઘરના.
જાગવું=જાગ્રત રેહેવું.
ગુણપાડ (ના) ઉપકાર.
પકડયો (ક્રિ) ઝાલ્યો.
ચોકી (ના) પેહેરો.
જાળવ્યું (ક્રિ) સાચવી રાખ્યું,તપાસી રાખ્યું.
ચાકરો (ના) નોકરો.

પાઠ ૮૮ મો.

કંદોઇ (ના) મીઠાઈ ભજીયાં વગેરે વેચનારો.
ખડકી મૂકવું (ક્રિ) ગોઠવી રાખવું.
શાકરીઆ (વિ) ખાંડનો રશપાયલી મીઠી
ચક
કાગ
મી
વ

-- મો.

...જાવ્યુ.	જાવ્યા (ના) તેલી, તેલ	કાચું કોરૂં (વિ) તળેલું.
...ના.	દીવેલ વેચનારો.	ખંખેરી (ક્રિ) ઝાપટી.
...કા.	કણુઝીઉં (ના) કણુ-	સંજોરી (ના) ઘુઘરા,
...ચીજો.	ઝીનું તેલ.	ઘારી જેવું ખાંડવાળું
...ઠ (ના) ...ી, ભીડ.	ઘાણી (ના) તેલ દીવે-	ખાવાનું.
વોહોરો (ના) હોરો.	લી વગેરે પીલવાનો	ખરખરીને(ક્રિ) ઘણોજ.
સામાન (ના) ચીજો.	લાકડાનો સંચો.	દારૂખાનું (ના) આત-
પાઠ ૮૯ મો.	સરશીઉં (ના) સરસવ-	સબાજી.
પંચરાઉ (વિ) પાંચ	નું તેલ.	શીરો=એક જાતનું લ-
જાતની, પાંચવાનાની	ફોલ્લા (ના) ગુમડાં.	ચકા જેવું ખાવાનું.
કોદરા	પીલવું=દાબવું, કચડવું.	ગેરૂ (ના) એક જાતની
તુવેર	સઘળાં (વિ) બધાં.	લાલ માટી.
નાગલી } જુદી	સરસવ(ના)સરસીઉ કાઢ-	ફૂલકરણી (ના) ફૂલકર.
મકાઇ } જુદી	વાના રાઇ જેવા	જાળાં (ના) કરોળી-
લાંગ } જાતનાં	દાણા.	આના પડ.
બંટી } અના-	ડોળીઉં=ડોળીનું તેલ.	ટેટા (ના) ફટાકા.
મસૂર } જનાં	એરંડા (ના) દીવેલી	બચકો (ના) ગાંસડો.
રાજગરો } નામ	ખોળ (ના) પીલતાં	ફટાકા (ના) ટેટા.
બાવટો	કુચો રહેછે તે	ઉધઇપુધઇ = ધોળી
મઠ	ડોળા=મહુડાંના બી.	કીડી.
અપવાસ (ના) ભૂખ્યા	સ્વાદ (ના) સારૂં.	મઠીઆં (ના) મુઠીઆં.
રેહેવું તે, લાંઘણ.	કણુઝી (ના) એક જાત-	પેટારો=મોટી પેટી.
ફરાળ (ના) ફળનો આ-	ના અળસીને મળ-	છછુંદરાં (ના) ફુલકરણી.
...ગ્યો તે, વ્રતમાં	તા ઝીણા દાણા.	ફરતાંફરતાં = જુદાં
..	**પાઠ ૯૧ મો.**	જુદાં.
વાર	હકીકત (ના) વાત,	ચોપડે (ક્રિ) લગાડે.
	વિસ્તાર, હેવાલ.	ભારે=ઉંચા, કીમતી.
		છોડેછે (ક્રિ) ફોડેછે.